

jaarverslag **2017**
2018

extra nummer van *In Dialoog*
P509707
Afgiftekantoor: 2099 Antwerpen X
Afzender: Guimardstraat 1, 1040 Brussel

VOORWOORD

Katholiek Onderwijs Vlaanderen is niet alleen een ledenvereniging van vrije onderwijsinstellingen met eenzelfde traditie. Besturen en hun (hoge)scholen, internaten, centra en universiteit zijn ook lid van onze vereniging omdat ze ook vandaag samen aan een gemeenschappelijke toekomst willen werken. Via Katholiek Onderwijs Vlaanderen organiseren ze het concrete werken aan die toekomst. Gezamenlijke visievorming en (pedagogische) begeleiding, ondersteuning en dienstverlening, vertegenwoordiging en belangenbehartiging vormen de opdracht van onze netwerkorganisatie. Vertegenwoordigers van directies en besturen maken daarom de dienst uit in onze advies- en besluitvormingsketen. Comités Besturen, algemene vergadering en raad van bestuur zijn in de lente van 2018 via verkiezingen opnieuw samengesteld. Directiecommissies en (deels) adviesraden volgen in 2019.

Als netwerkorganisatie is Katholiek Onderwijs Vlaanderen intussen op kruissnelheid: de structuren zijn hervormd, het pedagogisch project van de katholieke dialogeschool is gelanceerd en we werken verder samen aan kwaliteitsvol besturen. We optimaliseren verder onze administratieve en juridische dienstverlening en pedagogische dienstverlening. Waar relevant en nodig laten we de stem van onze leden horen. Hun bekommernissen en zorgen nemen we ter harte. Als Katholiek Onderwijs Vlaanderen niet dient, dient ze tot niets.

In de eerste helft van volgend jaar vinden de parlementsverkiezingen plaats en wordt het beleid van de politieke overheid opnieuw bepaald. Dit jaarverslag – dat is eigen aan jaarverslagen – kijkt niet zozeer vooruit als wel achterom: naar het kalenderjaar 2017 voor het financiële aspect, naar het schooljaar 2017-2018 voor de inhoudelijke werking.

Ook dit jaarverslag steken we in een nieuw format. Via korte tekststukjes, foto's met onderschrift, infografieken, citaten vermelden we belangrijke feiten in de werking van onze netwerkorganisatie. We ordenen de thema's zoals we dat ook op onze vernieuwde website zullen doen:

- ♦ identiteits- en kwaliteitsontwikkeling, didactiek en leerplannen,
- ♦ ondersteuning van het schoolleven: leerlingenbegeleiding, pedagogische begeleiding, schoolorganisatie,
- ♦ aspecten van materieel beleid: infrastructuur, welzijn op het werk, financieel beheer,
- ♦ bestuurszaken en meer politieke kwesties.

Evenementen binnen onze netwerkorganisatie en ledenvereniging komen ook aan de beurt. Afhankelijk van het thema en relevante informatie in 2017-2018, bekijken we ieder thema vanuit de invalshoek van de scholen en besturen en/of vanuit onze netwerkorganisatie.

We wensen jou veel leesplezier.

Lieven Boeve
Directeur-generaal

Identiteitsontwikkeling

KATHOLIEKE DIALOGESCHOOL

Bij de concretisering van de katholieke dialoogschool zetten we in op Vlaanderenbrede samenwerking. Een belangrijke stap daartoe was de aanstelling van regionale coördinatoren en identiteitsbegeleiders. Binnen hun regio verzekeren zij de verbinding tussen de verschillende actoren rond de identiteitsontwikkeling van scholen. Zij komen geregeld samen in het nieuw opgerichte Vlaanderenbreed Overleg Identiteit en Pastoraal.

Een eerste resultaat van de versterkte Vlaanderenbrede samenwerking is het jaarthema 'Allemaal schatten' van het pastorale blad *Leeftocht* dat doorgetrokken wordt in het regionale pastorale aanbod. Daardoor krijgt de identiteit van katholiek onderwijs in Vlaanderen een gedeeld, herkenbaar gezicht.

Andere belangrijke overlegorganen zijn de advies- en beleidsgroep katholieke dialoogschool. Die laatste kreeg afgelopen werkjaar de bijkomende rol van stuurgroep voor de projectwerking katholieke dialoogschool die we dankzij mecenaatssteun opstartten.

De projectwerking bestaat uit volgende onderdelen:

- ♦ burgerschapseducatie in de derde graad van het basis- en de eerste graad van het secundair onderwijs,
- ♦ *community service learning* in het secundair onderwijs, in eerste instantie in de derde graad, met latere doorontwikkeling naar de overige graden en mogelijk naar basisonderwijs,
- ♦ diversiteit en depolarisering (niveauoverschrijdend),
- ♦ de realisatie van een opleiding voor bezinningsbegeleiders,
- ♦ de exploratie en concretisering van de katholieke dialoogschool in lerarenopleidingen van katholieke hogescholen,
- ♦ de ontwikkeling van evaluatie-instrumenten die teams in staat stellen om de ontwikkeling van leerlingen te toetsen aan de uitgangspunten van de katholieke dialoogschool.

De projecten resulteerden het afgelopen werkjaar al in een aantal uitwerkingen. In dit jaarverslag vermelden we er drie.

- ♦ Rond burgerschapseducatie ontwikkelden we het concept 'geïnspireerd burgerschap', over de link tussen inspiratie en gedrag. Dat laat toe om de levensbeschouwelijke component van identiteit sterker op te nemen dan in andere modellen van burgerschapseducatie. We hechten veel belang aan kritisch-reflectieve attitudes, wat het mogelijk maakt om het eigentijds teggendraads karakter van de katholieke dialoogschool pedagogisch te vertalen.

© Onze-Lieve-Vrouw Pulhof Berchem

- ♦ We gaan op een eigen manier om met 'diversiteit in de katholieke dialoogschool'. We kijken terug op enkele geslaagde begeleidingsinterventies rond diversiteit en depolarisering die ons toelieten om het reflectie-instrument, waarmee teams de eigen kijk op en omgang met diversiteit kunnen evalueren, verder te ontwikkelen.
- ♦ Het voorbereidende werk voor de projecten rond 'community service learning' en de 'vorming van bezinningsbegeleiders' is klaar zodat we vanaf het werkjaar 2018-2019 concreet van start kunnen gaan: enkele proeftuinscholen zullen de werkvorm community service learning integreren in de eigen werking. We gaan ook van start met een vormingstraject voor begeleiders van bezinningsdagen op school.

De zichtbaarheid van katholiek onderwijs wordt bovendien versterkt door het delen van informatie op de eigen website en op de *Thomas*-website (KU Leuven). Katholiek Onderwijs Vlaanderen integreert de katholieke dialoogschool steeds verder in haar vormingsactiviteiten.

Community service learning is maatschappelijke dienstverlening waarbij de leerling kennismaakt met de echte samenleving. Het idee van dienstbaarheid past in de visie van de katholieke dialoogschool. Daarom ondertekent Katholiek Onderwijs Vlaanderen met verscheidene organisaties een charter om veel dergelijke projecten te kunnen organiseren. Het gaat onder meer om Wit-Gele Kruis, Welzijnszorg en Broederlijk Delen.

- *In het Stella Matutinacollege in Lede geven de leerlingen op woensdagnamiddag computerles aan mensen in armoede.*
- *In het Bernardus Technicum in Oudenaarde gaan leerlingen tuinbouw vanaf het tweede jaar secundair aan de slag met buurtbewoners om volkstuintjes te onderhouden. Het werk in de tuin gaat hand in hand met het leren van sociale vaardigheden en het opnemen van verantwoordelijkheid. De volkstuiniers signaleren de leerlingen wanneer ze hulp nodig bij spitwerk, het vullen van waterbakken of het wegbrengen van groenafval.*
- *In het Sint-Pietersinstituut van Gent kiezen leerlingen of ze naar een abdij gaan, meehelpen in een instituut naar keuze of anderstalige leerlingen uit een naburige basisschool willen begeleiden.*
- *Vanaf september 2018 krijgen de leerlingen van het Heilig-Hart College van Halle de keuze uit onder meer voetballen met migranten, gaan sporten met jongeren met een beperking of Nederlands praten met anderstaligen.*

VORMINGSCIRKEL VOOR ALLE LEERPLAN- EN BEGELEIDINGSWERK

Om de katholieke dialoogschool te concretiseren ontwikkelden we acht wegwijzers die hun oorsprong vinden in Bijbelse intuïties. Alle wegwijzers zijn de uitdrukking van eigentijds tegendraadse keuzes die op een bijzondere manier uitdrukking geven aan de katholieke dialoogschool:

- ♦ *Gastvrijheid* motiveert scholen om er te zijn voor alle leerlingen,
- ♦ *Duurzaamheid* en *Rechtvaardigheid* dragen het wereldbeeld waaraan de katholieke dialoogschool zich spiegelt als opdracht en ideaal,
- ♦ *Uniciteit in verbondenheid* brengt de dialoog tussen kind en wereld in beeld,
- ♦ *Kwetsbaarheid en belofte* tonen aan dat elke leerling belangrijk is voor de toekomst van onze wereld,
- ♦ *Verbeelding* en *Generositeit* inspireren scholen in hun zoektocht hoe ze die toekomst op een creatieve manier kunnen vormgeven,
- ♦ De achtste wegwijzer – wellicht de belangrijkste – werd niet ingevuld. Het is de wegwijzer die de school en leraar zelf definiëren vanuit de eigen traditie en inspiratie en de keuzes die zij nu maken.

De vormingscirkel laat de begeleider toe lerarenteams te stimuleren om na te denken over hun vormingsopdracht en op welke manier ze de wegwijzers kunnen gebruiken binnen de vakken en de concrete klaspraktijk.

IMPLEMENTATIEVERKLARING VLAAMSE BISCHOPPEN ROND HET MANDAAT ROOMS-KATHOLIEKE GODSDIENST

Eind september 2017 verscheen de tekst *Het vak rooms-katholieke godsdienst op het kruispunt van samenleving, onderwijs en kerkgemeenschap*, geschreven door de Vlaamse bisschoppen. Het opzet is samen na te denken over de betekenis van het vak rooms-katholieke godsdienst in ons onderwijs en in onze samenleving. Centraal in de nota staat het beoefenen van de grammatica van de dialoog.

Vaak geeft in het katholiek basisonderwijs een gemandateerde leraar alle vakken, inclusief het vak rooms-katholieke godsdienst. Op die manier wordt geïntegreerd onderwijs gerealiseerd. In het nieuwe leerplan *Zin in*

leren! Zin in leven! is het volledige leerplan rooms-katholieke godsdienst opgenomen.

Voor godsdienst blijft de organisatie van drie lestijden in het lager onderwijs de norm. Ook de voorwaarden om het kerkelijk mandaat te verkrijgen, werden niet gewijzigd. De drie voorwaarden voor het kerkelijk mandaat zijn deze:

- ♦ De persoon is gedoopt of opgenomen in de katholieke kerk,
- ♦ De persoon beschikt over het correcte diploma,
- ♦ De persoon ondertekent een engagement om het leerplan rooms-katholieke godsdienst te volgen.

Het kerkelijk mandaat vraag je aan en wordt toegekend per bisdom. In de huidige context zijn er binnen het schoolteam vormen van samenwerking nodig om degelijk godsdienstonderwijs op school te waarborgen. Ook de bisschoppen geven duidelijk aan begrip te hebben voor de vele uitdagingen die dat met zich meebrengt.

De tekst geeft suggesties over hoe een schoolteam kan zorgen voor goed godsdienstonderwijs en laat besturen nadenken over de mogelijkheid leraren met een andere overtuiging aan te werven om zo kansen te bieden aan niet- of anders-gelovigen om in onze basisscholen aan de slag te gaan. Vragen die daarbij aan de schoolbesturen gesteld worden zijn bijvoorbeeld:

- ♦ welk beleid voer je om in het basisonderwijs leraren zonder mandaat kansen te geven op tewerkstelling? Doen we dat alleen in tijden van schaarste? Of kiezen we voor een actiever kansenbeleid in het licht van de dialoog die we in onze katholieke dialoogschool willen voeren?
- ♦ welke argumenten zijn er of gebruik je om impulsen te geven voor het ene of het andere beleid?

- ♦ geldt de gastvrijheid die we voor onze leerlingen hebben ook voor leraren?
- ♦ welk beleid voer je om leraren te introduceren in en vertrouwd te maken met het werken in een katholieke dialoogschool?
- ♦ welke begeleiding/ondersteuning voorzie je als directie of bestuur?
- ♦ welke begeleiding/ondersteuning heeft de directeur nodig?

ONDERWIJS VOOR ALLE LEERLINGEN IN 2025: DE WERVENDE KRACHT VAN EEN DROOM

Deze visietekst is de vrucht van overleg tussen vertegenwoordigers uit het gewoon en het buitengewoon basis- en secundair onderwijs, bijgewerkt na discussie over de tekst tijdens de directiecommissies en adviesraden van het leerplichtonderwijs. Hij werd met het oog op een definitieve tekst herwerkt tijdens twee transversale adviesraden. De raad van bestuur keurde hem goed op 15 maart 2018.

In de tekst formuleert Katholiek Onderwijs Vlaanderen een aantal basisinzichten die de contouren aangeven van wat inclusief onderwijs in 2025 zal betekenen. Fundamentele aspecten van inclusief onderwijs, zorg, financiering, organisatie en randvoorwaarden worden gedefinieerd en in onderlinge samenhang verhelderd. De inzichten zijn richtinggevend voor de langetermijnvisie van onze ledenvereniging. Tegelijk vormen ze de toetssteen voor onze positiebepaling in de actuele politiek-maatschappelijke besluitvorming.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen ontwikkelt een strategisch stappenplan waarin de verschillende deelaspecten verder worden uitgewerkt en linken worden gelegd met andere lopende dossiers zoals de modernisering van het secundair onderwijs, bestuurlijke optimalisering, enz.

NETWERK VAN SCHOLEN WAAR KINDEREN UITGEWEZEN WORDEN

Op vraag van betrokken scholen startte Katholiek Onderwijs Vlaanderen het 'Netwerk van scholen waar kinderen uitgewezen worden'. Katholiek Onderwijs Vlaanderen wil de scholen met elkaar verbinden zodat ze ervaringen kunnen uitwisselen. De scholen willen weten hoe ze kunnen omgaan met leerlingen, die nadat ze al heel lang in België verbleven, uitgewezen worden en het land moeten verlaten. Welke acties kunnen scholen nog ondernemen voor de betrokken leerling(en) en welke diensten en organisaties kunnen hen daarbij helpen? Welke regels spelen en hoe ga je best om met die regels? Hoe ga je om met de pers en media?

Er werd besloten samen met de scholen uit het netwerk een ondersteuningspakket voor scholen te maken. Daarin gaat het ook over goed afscheid nemen van de betrokken leerlingen. Een uitzetting heeft immers een psychologische en emotionele impact op de hele klasgroep en op het hele schoolteam. Hoe werk je met de leerlingen die moeten vertrekken en met degenen die achterblijven?

Katholiek Onderwijs Vlaanderen is niet tegen een terugkeerbeleid maar dat moet dan wel humaan zijn. Als betrokken kinderen hier twee tot drie jaar zijn moeten ze toch ten minste hun schooljaar kunnen afwerken. Zijn ze hier nog langer, dan maken ze hier idealiter hun hele schoolloopbaan af.

"Vanuit de wortels van onze onderwijsvisie lijkt het me onontbeerlijk dat we het net voor die kinderen en leerlingen opnemen die door onze maatschappij onrecht aangedaan worden. Ik was dan ook gelukkig met het initiatief dat de koepel een werkgroep in het leven riep waarin we met ervaringsdeskundigen en enthousiaste gelijkgestemden kunnen werken aan een plan om scholen en leerkrachten die met de problematiek rond vluchtelingenkinderen worden geconfronteerd te helpen. In het diepste van mijn hart hoop ik dat in de toekomst alle kinderen in Vlaanderen hun schoolloopbaan kunnen afwerken, of ze nu uit Albanië, Armenië of het Meetjesland komen ... ik wens geen enkel kind toe dat het net als Kristina na negen jaar leven en schoollopen in Vlaanderen zonder boe of ba teruggestuurd wordt. Wanneer we kinderen en jongeren in onze scholen respecteren en willen au sérieux nemen, mogen we nooit tolereren dat hun recht op onderwijs zomaar afgenomen wordt"

Geert Faes, leraar basisschool De Meidoorn, Eeklo, lid van het netwerk

Didactiek en leerplannen

LEERPLAN ZIN IN LEREN! ZIN IN LEVEN!

Eind september keurde de Vlaamse overheid na een volledig positief advies van de Vlaamse onderwijsinspectie het totaalleerplan *Zin in leren! Zin in leven!* (Zill) voor het basisonderwijs goed. Vanaf 1 september 2018 kan *Zill* dus officieel gebruikt worden.

Voor de implementatie van dit leerplan beschikken we behalve over de pedagogische begeleiding ook over vijf voltijdse nascholers (*Zill*-coaches) die zowel informatieve sessies als langer lopende trajecten verzorgden. Nascholing en begeleiding wisselen elkaar af. De intensieve wisselwerking houdt het implementatieproces op kruissnelheid.

Om de implementatie te ondersteunen werken we heel wat materialen uit: posters, kaartensets met de krachtlijnen van het leerplan, oefensets om het leerplan inhoudelijk te verkennen, *Zill*-klappers (intussen 35 000 exemplaren aan de man gebracht) en een leerplanboek (tot vandaag 14 500 stuks verkocht).

In het voorjaar van 2018 publiceerden we een onderzoeksrapport rond de proeftuinen waarin dertien beïnvloedende factoren terug te vinden zijn samen met manieren waarop de eigen school daaraan kan werken.

Op 15 juni 2018 daagden we scholen uit om hun zin in leren en leven te tonen via de '*Zill* kick-off'. Bovendien bestaat er een gesloten Facebookgroep waar leden zaken met mekaar uitwisselen.

Zill kick-off

“Ik sta 100% achter Zin in leren! Zin in leven!. Ik ben blij dat we eindelijk een duidelijk leerplan hebben waarmee de mensen opnieuw eigenaarschap kunnen ervaren in de praktijk.”

“Vrijheid krijgen is nog altijd niet hetzelfde als uw goesting doen. We krijgen een zekere vrijheid om dat contextgericht vulling te geven, maar binnen de maatschappelijke verwachtingen, hé.”

“Het Zill-verhaal nodigt uit om naar de kern van onze taak als school te kijken. “

“Je staat er niet meer alleen voor, je bouwt een netwerk, je gaat in gesprek ... Als je blijft, doorbreek die muren van je klas, van je school. “

Quotes van schoolteams
[Facebookgroep Zin in leren! Zin in leven!](#)

LEERPLANWERK EERSTE GRAAD SO

“Ondertussen nam ik verschillende dagen deel aan de leerplancommissie beeld en muziek. Keer op keer waren het intense vergaderdagen. Binnen hogeschool UC Leuven-Limburg ben ik praktijkonderzoeker en lector kunsteducatie binnen de lerarenopleiding secundair onderwijs. De commissie is een gedroomde plaats om expertise vanuit praktijkonderzoek binnen te brengen als voer voor inhoudelijke discussies. De rijke praktijkervaring van collega's uit de commissie maakt dat ik 's avonds weer naar huis ga met interessante ideeën die op die manier in de lerarenopleiding kunnen landen. Leraren secundair onderwijs, pedagogisch begeleiders, praktijkonderzoekers en lerarenopleiders kijken allen vanuit een ander perspectief naar de inhoud die we ontwikkelen. Deze diversiteit komt de inhoud zonder twijfel ten goede. “

Tobias Frenssen,
lector aan UCLL die als expert zetelt in een leerplancommissie

Nadat onze vertegenwoordigers samen met de andere onderwijsverstrekkers en de overheid in zeven ontwikkelcommissies nieuwe eindtermen voor de eerste graad hebben opgemaakt, zijn leerplancommissies voor de nieuwe leerplannen van de eerste graad opgestart. Die nieuwe leerplannen vertrekken van onze eigen visie op vorming. Het gaat om een nieuwe generatie leerplannen die niet overvol zitten en echt ruimte laten voor de eigen invulling van het schoolteam. Ze gaan uit van de professionaliteit en het eigenaarschap van leraren om zelf ook eigen doelen toe te voegen. Ze hebben oog voor maximale onderlinge samenhang. Onder meer daarom is er ook een funderend kaderleerplan dat geldt voor alle leraren van betrokken eerste of tweede leerjaar. Bovendien sluiten de leerplannen eerste graad secundair ook aan op de leerplannen (Zill) van het basisonderwijs.

In dertien verschillende leerplancommissies schrijven meer dan 70 leraren en vijftien experts uit het hoger onderwijs mee aan het secundair onderwijs van morgen. Voor een aantal vakken kunnen schoolbesturen een weloverwogen keuze maken tussen een eerder multidisciplinaire of een eerder interdisciplinaire benadering (een leerplan Beeld, een leerplan Muziek of een leerplan Beeld & muziek; een leerplan Natuurwetenschappen, een leerplan Aardrijkskunde en een leerplan Techniek of een leerplan Wetenschappen & techniek).

Tegelijkertijd met de inhoud van de nieuwe leerplannen wordt ook een digitaal format ontwikkeld dat scholen en leraren maximaal toelaat om de leerplannen schooleigen te maken.

PIRLS-ONDERZOEK NAAR BEGRIJPEND LEZEN

Ook bij de evaluatie van de resultaten van onze eigen Interdiocesane Proeven blijkt dat lezen vaak het zwakst scoort binnen het onderdeel Nederlands, al is dat wel afhankelijk van de tekstsoort en het al dan niet aanbieden van meerdere teksten waaruit informatie moet worden geselecteerd en gecombineerd. Leerlingen vinden het ook moeilijk geschikte informatie te selecteren voor een bepaalde opdracht of een nieuw beeld te bedenken om de inhoud van een tekst duidelijk te maken. Het valt op dat ze ook moeite hebben met het vinden van de auteur, het bepalen van het centrale thema, de structuur van de tekst, enz. Het aantal leerlingen dat redelijke aanpassingen gebruikt voor lezen lijkt lichtjes te stijgen.

Uit de voorproeven blijkt dat de toetsontwikkelaars en experts de vaardigheid in begrijpend lezen van leerlingen te hoog inschatten. Uit de eigenlijke proeven stellen wij geen dramatische achteruitgang vast. Gezien de tendens lijkt meer aandacht, tijd, instructie voor begrijpend lezen aangewezen.

Wat hebben wij dit schooljaar gedaan in verband met dit onderzoek dat een forse achteruitgang vaststelde in de scholen van de Vlaamse gemeenschap en Brussel?

We voorzien in ondersteunende documenten om een goede analyse en een actieplan te maken en om hen te inspireren met goede praktijken. Wat doen we nog meer?

Voor het schoolteam:

- ♦ Berichten in de nieuwsbrief met concrete tips en ondersteuning op de scholen (bv. naar aanleiding van de Interdiocesane Proeven).

Voor de begeleiders:

- ♦ Vlaanderenbrede professionaliseringsdag voor begeleiders taalbegeleiding en Nederlands,
- ♦ Dialoogdag met educatieve uitgeverij (samen met de andere onderwijsverstrekkers).

Voor het beleid:

- ♦ Deelname aan werkgroep VLOR: www.vlor.be/adviezen/advies-over-begrip-lezen-pirls-2016.
- ♦ Deelname aan kennisacademie van de onderwijsinspectie.

Volgend schooljaar plannen we een individuerichte nascholing en nemen we begrip lezen op als doelstelling in het begeleidingsplan. Ook zetelt Katholiek Onderwijs Vlaanderen in de taalraad (initiatief van de minister).

PEILINGTOETS FRANS

In mei 2017 namen ongeveer 2 000 leerlingen van het zesde leerjaar deel aan de peiling Frans om na te gaan in welke mate de eindtermen Frans beheerst zijn. Voor luisteren behaalden de leerlingen goede resultaten, voor lezen scoren ze onder de maat. Spreekdurf en spreekbereidheid scoren goed, inhoud en vormcorrectheid scoren onvoldoende.

Daarom:

- ♦ biedt Katholiek Onderwijs Vlaanderen vanaf volgend schooljaar een gestandaardiseerde toets aan zodat scholen de doelen van Frans kunnen evalueren in functie van de kwaliteitsontwikkeling,
- ♦ kunnen leraren zich via een specifiek nascholingsaanbod, de Zill-spiratiedagen, verder professionaliseren in vreemdetalenonderwijs Frans. De nascholing is in het bijzonder gericht op de didactische aanpak,
- ♦ communiceren we via de Nieuwsbrief alle interessante professionaliseringsinitiatieven naar de scholen. (Formaprim, Prins Filipsfonds, Alliance Française, uitwisseling van leraren, Banaba-aanbod hogescholen...).

VISIETEKST ROND TALENBELEID

Inzetten op talenbeleid is inzetten op emancipatorisch onderwijs: het verhoogt de kansen om volwaardig te kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. Taalbegeleiders, schoolbegeleiders, vakbegeleiders ... ondersteunen leraren en alle andere betrokkenen om die visie uit te dragen, om een gelijkgerichte schooleigen visie te ontwikkelen en te concretiseren en alle lerenden optimale leeruitkomsten te garanderen.

Concreet maken we schoolteams bewust van het belang van een (expliciet) taalbeleid met het oog op verschillende aspecten van taalvaardigheid (bijvoorbeeld woordverwerving, begrijpend lezen, meertaligheid) en van een didactische aanpak waarbij bewust met taal wordt omgegaan (onder meer taalgericht vakonderwijs, school- en instructietaal).

We vormen schoolteams rond de aspecten van taalbeleid en de pijlers van beleidsvoerend vermogen waarmee ze een coherent taalbeleid kunnen voeren en we ondersteunen hen in de uitvoering van het taalbeleid op basis van een beleidsplanningscyclus (beginsituatieanalyse - doelen - acties - timing - verantwoordelijkheid - evaluatie - bijsturing of borging).

Die ondersteuning vanwege de (taal)begeleiders voor de schoolteams kan verschillende vormen aannemen: lerende netwerken binnen scholengemeenschappen of over scholen heen, pedagogische studiedagen en personeelsvergaderingen, kernteamoverleg, overleg met de werkgroep taalbeleid, coaching op de klasvloer, enz.

Omdat talenbeleid een strategische en structurele aanpak impliceert, werken we met intensieve trajecten die we vaak spreiden over verschillende schooljaren. Daarbij vertrekken de (taal)begeleiders vanuit schoolspecifieke doelstellingen en de daaraan verbonden concrete acties.

De taalbegeleider analyseert bijvoorbeeld samen met de werkgroep taalbeleid de resultaten van de verplichte taalscreening. Daarbij betrekken zij ook andere brede evaluatiegegevens. Naar aanleiding van de bespreking met het schoolteam stelt de taalbegeleider en/of de werkgroep een taalbeleidsplan op. De focus ligt daarbij op het verwerven van schooltaal in alle vakken. De werkgroep taalbeleid sluit aan bij het lerend netwerk van de scholengemeenschap. De input die de werkgroep daar krijgt, vormt de basis voor de acties die de realisatie van doelstellingen uit het taalbeleidsplan op het oog hebben. De taalbegeleider volgt het proces op als kritische vriend en helpt bij het in kaart brengen van de effecten. Bij de uitvoering van de acties coachen de taalbegeleider en een vakbegeleider enkele leraren op de klasvloer.

Kwaliteitsontwikkeling

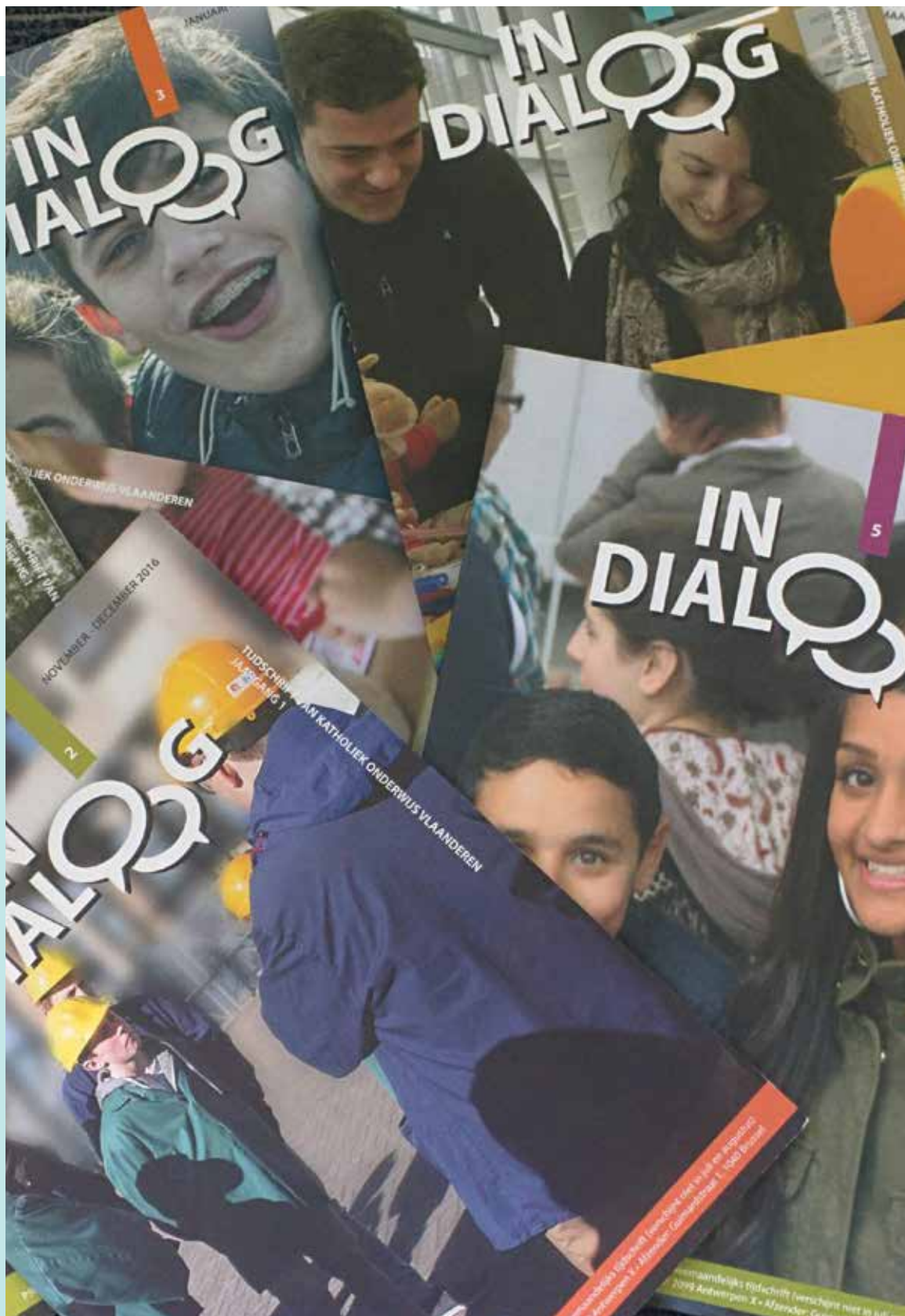
EEN KADER VOOR KWALITEITSONTWIKKELING, IN CO-EIGENAARSCHAP MET DE INSPECTIE

In samenwerking met de onderwijsinspectie stelden de onderwijsnetten (met inbegrip van de pedagogische begeleidingsdiensten) in 2016 een referentiekader voor onderwijskwaliteit (ROK) op. De onderwijsinspectie hanteert het ROK-kader (ter vervanging van het CIPO-kader) als toezichtskader bij de doorlichtingen van de vierde inspectieronde.

In de loop van 2017-2018 werden voorbereidingen getroffen om het kader ook effectief te gebruiken. De inspectie voerde try-outs uit en later proefdoorlichtingen waarbij ook pedagogisch begeleiders aanwezig konden zijn. Het is nieuw en verrijkend dat zoiets mogelijk is: dankzij een open geest, de juiste ingesteldheid en het nodige overleg verliep de implementatie vrij goed. De pedagogische begeleiding van haar kant neemt het ROK-kader als een uitgangspunt om met de schoolteams een schooleigen kwaliteitsbeleid te ontwikkelen.

Behalve het algemene ROK-kader, ontwikkelden we samen ook een kwaliteitskader voor de CLB-werking, een kader voor bewoonbaarheid, veiligheid en hygiëne en nog een ander voor de internaten.

Begeleiding van leerlingen

ONDERSTEUNINGSMODEL

Op 1 september 2017 trad een nieuw ondersteuningsmodel in werking voor de ondersteuning van onderwijsinstellingen bij het omgaan met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en studenten met een functiebeperking. Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft vijftien ondersteuningsnetwerken gevormd, bestaande uit scholen van het gewoon en het buitengewoon onderwijs, in co-creatie met CLB en de pedagogische begeleiding. Voor een overzicht van de ondersteuningsnetwerken: www.agodi.be/ondersteuningsnetwerk.

Scholen voor gewoon onderwijs stellen ondersteuningsvragen aan het zorgloket van het ondersteuningsnetwerk waartoe ze behoren. Het zorgloket is een laagdrempelig en toegankelijk aanmeldpunt waar scholen met ondersteuningsvragen terecht kunnen. Ze komen voort uit een handelingsgericht traject dat het CLB samen met de school, de ouders en de leerling reeds gelopen heeft. Het CLB heeft daarin samen met de school en de ouders onderzocht welke bijkomende inzet van middelen, hulp of expertise, ten aanzien van de school of de leerling, wenselijk is.

In het leerplichtonderwijs is er een verschillende uitwerking van het ondersteuningsmodel voor:

- ♦ de zogenaamde “kleine types”: type 2, 4, 6 of type 7 (auditieve beperking);
- ♦ de zogenaamde “brede types”: type 1, 8 (uitdovend), 3, type 7 (spraak- of taalstoornis - STOS) en 9.

De school voor gewoon onderwijs kan in samenspraak met de ouders een ondersteuningsvraag voor een “klein type” rechtstreeks stellen aan de school voor buitengewoon onderwijs die dat type aanbiedt of aan het zorgloket van het ondersteuningsnetwerk waarbij de school voor gewoon onderwijs is aangesloten. Het zorgloket geeft de ondersteuningsvraag dan door aan de school voor buitengewoon onderwijs met het desbetreffende type.

Voor ondersteuningsvragen type basisaanbod, type 3, type 7-STOS en type 9 stelt de school een ondersteuningsvraag steeds aan het zorgloket van het ondersteuningsnetwerk waartoe ze behoort.

Bij de opstart van de ondersteuningsnetwerken vormde Katholiek Onderwijs Vlaanderen een Steunteam Ondersteuningsnetwerken met als opdracht Vlaanderenbreed de werking van de netwerken en de operationalisering van het model te ondersteunen.

Het doel is om de afspraken met de regio's te verfijnen en de Vlaanderenbrede afstemming te optimaliseren. De regio's variëren in grootte en samenstelling van de ondersteuningsnetwerken. De concrete uitrol kent eveneens regionaal

verschillende dynamieken. Zo stellen we variatie vast in de werking van het zorgloket, de samenwerking tussen de vier co-creatiepartners, de vorming van subteams, de inzet van coördinatoren, enz.

Pedagogische begeleiding & nascholing

PEDAGOGISCHE BEGELEIDING: EEN JAAR DAT BIJBLIJVEN ZAL!

Op het vlak van uitdagingen en te behalen deadlines was 2017-2018 voor de begeleidingsdienst van Katholiek Onderwijs Vlaanderen een jaar van superlatieven. De begeleidingsdienst kantelde per 1 september 2017 in de netwerkorganisatie in. De bestaande aansturende vzw Pedagogische Begeleidingsdienst van het Katholiek Onderwijs (PBDKO) hield op te bestaan. Een commissie Pedagogische Begeleiding werd opgericht in de schoot van de raad van bestuur.

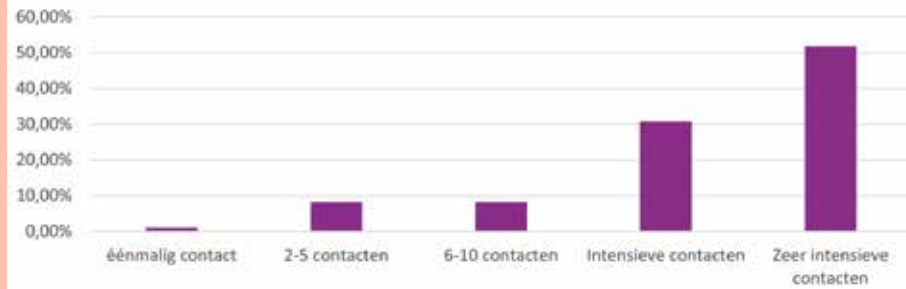
Op 11 januari 2018 verzamelden alle begeleiders op de Dag van de Begeleiding in Beveren-Waas. Hoofdaccent van de dag betrof de bespreking van de visie op begeleiding.

In maart 2017 werd de begeleidingsdienst gevisiteerd – en in mondeling verslag goed bevonden – door een door de overheid aangestelde commissie, onder leiding van Georges Monard, voormalig secretaris-generaal van het Departement Onderwijs. Ter voorbereiding daarvan stelde de pedagogische begeleidingsdienst een lijvig [informatiedossier](#) samen.

Eind juni leverde de pedagogische begeleiding haar [begeleidingsplan 2018-2021](#) in bij de overheid. De begeleidingsdienst gaat allereerst in op vragen van scholen om de personeelsleden en directie te ondersteunen in hun professioneel handelen. Maar de begeleiding heeft eveneens een prioritair aanbod, ook weer gebaseerd op wat schoolteams én begeleiders ons meedelen als belangrijke items om aan te werken. De betrokken zes thema's zijn:

- ♦ identiteitsbeleid,
- ♦ kwaliteitsbeleid,
- ♦ leiderschap en schoolorganisatie,
- ♦ schoolspecifieke leerplannen/curricula en pedagogisch-didactische implementatie,
- ♦ inzet voor alle lerenden, met bijzondere focus op zorg en kansen,
- ♦ talenbeleid in diversiteit.

In het begeleidingsplan verheldert de begeleiding hoe zij de decretale opdrachten uit het kwaliteitsdecreet waarmaakt.

Binnen hun brede algemene takenpakket – beschreven in het kwaliteitsdecreet – besteden pedagogisch begeleiders over de jaren heen meer en meer tijd aan rechtstreekse schoolcontacten.

DE BEGELEIDINGSCIRKEL

De begeleidingscirkel focust op de opdrachten die de begeleider prioritair opneemt vanuit het begeleidingsplan. De begeleidingscirkel lees je van binnen naar buiten.

- ♦ In de kern staat de school: leerlingen, leraren en leidinggevenden. Begeleiding is immers pas zinvol wanneer zij effect op de school- en/of klasvloer heeft.
- ♦ De middelste cirkel maakt duidelijk dat elke begeleiding vertrekt vanuit een visie op identiteit, kwaliteit en pedagogie.
- ♦ Vanuit deze visie zet de begeleiding in op een van de prioritare thema's die in de buitenste cirkel worden opgesomd, of op de schooleigen prioriteiten (rode deel).

Wanneer de begeleidingscirkel volledig doorlopen wordt, kan de pedagogische begeleiding op een coherente, duurzame en effectieve manier effect sorteren.

INTERNATIONALISERING

Katholiek Onderwijs Vlaanderen neemt deel aan aantal van initiatieven van internationalisering, rond leren en onderwijzen, rond het opvoedingsproject, enz.. Vaak trekken we zelf projecten. Soms sluiten we ons aan bij partners.

- ♦ In 2017-2018 rondde we het project *Linpilcare* af: een denkkader en instrumenten om praktijkonderzoek en relevante resultaten van academisch onderzoek te linken, via effectieve professionele leergemeenschappen. We dragen de resultaten nu uit in Vlaanderen en in het buitenland.
- ♦ Ook het project *Udel21* (Universal Design for Learning) liep af: het ging over het proactief ontwerpen van het curriculum (lesmateriaal, evaluatie, methode,...) zodat het toegankelijk is voor iedereen, onafhankelijk van leerstijlen, noden en beperkingen van de leerling.
- ♦ In september 2017 werd een driejarig Erasmus+-project goedgekeurd over hoe praktijkonderzoek in het fysicaonderwijs kan worden gecoacht.
- ♦ We dienden projectvoorstellen in rond geïntegreerd leiderschap in de schoolpraktijk en rond wat we van mekaar kunnen leren bij werkplekleren.
- ♦ De begeleidingsdienst zendt tientallen collega's uit (leerplicht- en volwassenenonderwijs), her en der in Europa, om meer te leren over samenwerkend leiderschap. We kregen daarenboven de goedkeuring voor een tweejarig consortium rond kwaliteitsaspecten in onderwijs voor 228 mobiliteiten.
- ♦ Voor de centra voor volwassenenonderwijs organiseerden we een tweedaags bezoek in London rond 'transforming education', wat leidde tot het ontwikkelen van een gezamenlijk leermanagementsysteem voor de katholieke centra voor volwassenenonderwijs.
- ♦ In samenwerking met internationale academische en onderwijspartners realiseerden we internationale cursussen en studiebezoeken in Malaga (evidence-informed onderwijzen en leren), Gloucester/Cardiff, Praag (gedeeld leiderschap), Tallinn, Ljubljana, Londen en Oulu.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen speelt ook een belangrijke rol in de CEEC, het Europees Comité voor het Katholiek Onderwijs en nam deel aan vergaderingen van werkgroepen, de raad van bestuur en

algemene vergaderingen (Ljubljana, eind 2017 en Berlijn, voorjaar 2018). De figuur van de katholieke dialogeschool wekt veel belangstelling bij de buitenlandse partners.

Ook voor VVOB (Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand) gaan collega's van Katholiek Onderwijs Vlaanderen op pad. Zo ging Gerda Bruneel (Dienst Lerenden) op een missie in Vietnam.

Pedagogisch begeleider Gerda Bruneel op VVOB- schoolbezoek in Vietnam, paasvakantie 2018

„We worstelen overal met dezelfde uitdaging: hoe zorgen we voor kwaliteitsvol onderwijs?” en ook nog: „Het is belangrijk om te reflecteren op je dagelijkse praktijk. De inkijk in een totaal ander onderwijssysteem stelt je eigen onderwijsgrammatica in vraag.”

Gerda Bruneel, Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Schoolorganisatie

ONDERSTEUNING VAN BUO-SCHOLEN MET EEN GROTE DALING VAN DE SCHOOLBEVOLKING ALS GEVOLG VAN HET M-DECREET.

Een aantal scholen voor buitengewoon basisonderwijs, in eerste instantie scholen met de types 1 en/of 8, voelen ten volle de effecten van het M-decreet. Hun leerlingenaantal daalde in 2017 substantieel. Ook scholen voor buitengewoon secundair onderwijs, voornamelijk in Opleidingsvorm 3, ondervinden de gevolgen, met een vermindering van omkaderings- en werkingsmiddelen tot gevolg. Zo kunnen zij de kwaliteit van het onderwijs en de zorg niet handhaven. Sommige scholen hebben op korte termijn infrastructuur in overcapaciteit. Andere scholen vrezen voor hun autonomie. Alle scholen vragen naar oplossingen op korte en lange termijn.

In afspraak met de regio's en de diensten in Brussel is de volgende strategie afgesproken:

- ♦ we nodigen de scholen uit die met een dalend leerlingenaantal worden geconfronteerd en waar de situatie ernstig is.
- ♦ we stellen een ondersteuningsteam team samen uit de relevante diensten die, op basis van een individuele vraag van een school, ter plaatse samen met de verantwoordelijken van de school naar mogelijke alternatieven zoeken. We betrekken de regionale verantwoordelijken, in eerste instantie de niveaucoördinator voor buitengewoon onderwijs.
- ♦ vragen van scholen voor buitengewoon secundair behandelen we op dezelfde manier.

Midden 2017 overlegden we in Brussel met een vijftiental leidinggevenden van scholen voor buitengewoon basisonderwijs om de problematiek verder te verfijnen en scherp te stellen.

Voorstellen waren:

- ♦ programmatie van andere types, opleidingsvormen en opleidingen,
- ♦ uitbreiding van toepassing van het 'genadejaar'.
 - Katholiek Onderwijs Vlaanderen bepleitte bij de overheid de uitbreiding van de genadeperiode tot drie schooljaren. Dat resulteerde intussen in de invoering van een extra genadejaar in het buitengewoon basisonderwijs.
 - Andere pistes zijn: een fusie van een school voor buitengewoon onderwijs met een andere school voor buitengewoon onderwijs, met een school gewoon onderwijs, gebruik van mekaars vestigingsplaats, enz.

Het ondersteuningsteam deed in één school een interventie ter plaatse. Op basis van de lokale situatie dacht het team na over mogelijke alternatieven.

De algemene actie werd door de deelnemers als zinvol ervaren, ook al reikten we op onmiddellijke termijn geen nieuwe oplossingen ten gronde aan. De verschillende diensten in Brussel en de regionale begeleiders volgen dat van nabij op.

DUAAL LEREN

Katholiek Onderwijs Vlaanderen trekt voluit mee de kaart van het 'duaal leren', maar koppelt daaraan wel enkele voorwaarden. We willen vooral dat duaal leren inhoudelijk en naar de vorm een kwalitatief traject is, evenwaardig aan de niet-duale variant. We ijveren daarom voor randvoorwaarden die vergelijkbaar zijn aan deze van de niet-duale leervorm, zodat duale trajecten voor elke leerling (en zijn ouders) een volwaardige keuzemogelijkheid zijn.

In 2017-2018 was het aantal duale leertrajecten nog relatief beperkt. Katholiek Onderwijs Vlaanderen kwam ook actief en met succes tussenbeide om de invoering uit te stellen omdat op dat ogenblik de garanties voor de kwaliteit van het onderwijs er niet waren.

Lieven Boeve op bezoek bij Dames van Maria, handels-, technisch- en beroepsonderwijs, Aalst

PLANNINGSTOOL ONDERWIJSAANBOD 2DE/3DE GRAAD

De planningstool wordt aangereikt aan de scholen om binnen hun scholengemeenschap onderling afspraken te maken over de toekomstige organisatie van het studieaanbod op het niveau van tweede en derde graad. Het betreft een [bijlage](#) bij de Planningsmededeling *Modernisering so: Onderwijsplanning tweede en derde graad*.

De Planningstool is gebaseerd op de matrix van de overheid waarin alle domein-overschrijdende en domeingebonden studierichtingen zijn ondergebracht. De domeingebonden studierichtingen zijn geordend in acht verschillende studiedomeinen. In alle studiedomeinen wordt voorzien in studierichtingen met een finaliteit doorstroom, een dubbele finaliteit doorstroom-arbeidsmarkt en een finaliteit arbeidsmarkt. Met het oog op een rationele inplanting van uniek studieaanbod in het Vlaams secundair onderwijslandschap koppelt de overheid beperkingen en voorwaarden aan een aantal nichestudierichtingen.

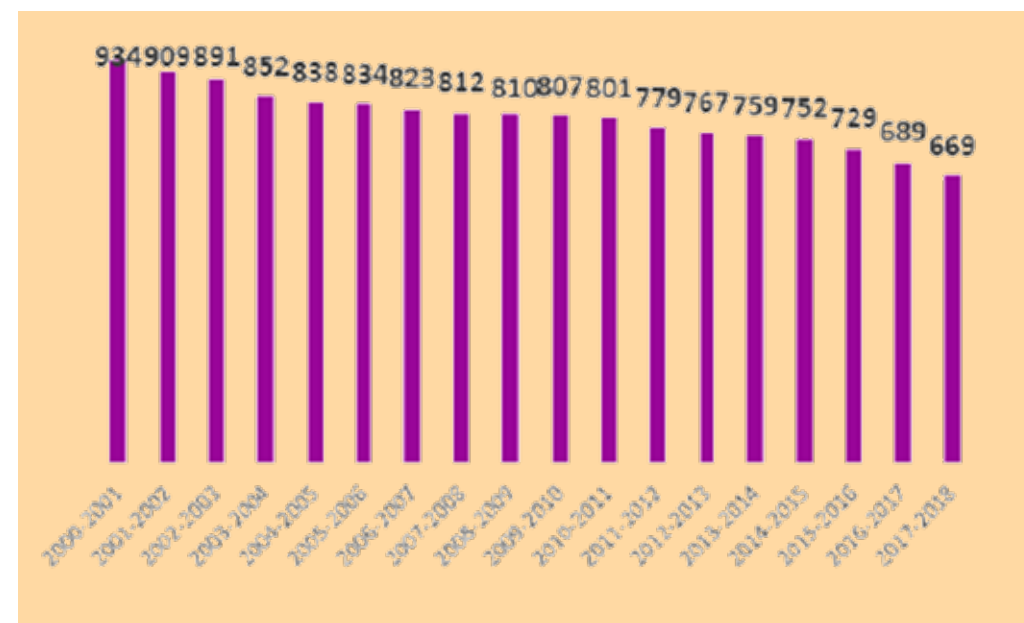
De Planningstool maakt het onderscheid tussen basis- en specifiek studieaanbod. Basisstudieaanbod hoort thuis in elke onderwijsregio. Specifiek studieaanbod blijft gekoppeld aan programmatiebeperkingen. Bovenop de nichestudierichtingen die per definitie ressorteren onder het specifiek studieaanbod, duidt Katholiek Onderwijs Vlaanderen een aantal bijkomende studierichtingen aan als specifiek. De programmatie van specifiek studieaanbod blijft onderworpen aan de interne planningsprocedure (advies Katholiek Onderwijs Vlaanderen; beslissing Diocesane Planificatie- en Coördinatiecommissies secundair onderwijs).

HIVSET Turnhout

BESTUURLIJKE OPTIMALISERING EN SCHAALVERGROTING

Bestuurlijke optimalisering en schaalvergroting was ook gedurende het schooljaar 2017-2018 een speerpunt van ons beleid. Bestuurlijke schaalvergroting op zich is niet het doel. Ze biedt echter wel kansen op een bestuurlijke optimalisering en dat is wel het uiteindelijke doel: besturen die 'optimaal' functioneren, over de juiste competenties beschikken en zo georganiseerd zijn dat zij het materiële beleid professioneel kunnen aanpakken en hun scholen optimaal kunnen ondersteunen om leerlingen maximale ontplooiings- en ontwikkelingskansen te bieden. De raad van bestuur formuleerde daartoe in januari 2015 zeven richtinggevende principes.

Schoolbesturen van katholieke scholen zijn aangesloten bij Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Bovenstaand schema laat zien dat het aantal schoolbesturen over de jaren heen via spontane fusies reeds sterk daalde.

In het katholieke onderwijsveld zijn de voorbije jaren al heel wat processen naar bestuurlijke optimalisering aangevat, sommige daarvan al afgerond. We ontwikkelden een BOS-monitor. Met behulp ervan registreren de BOS-begeleiders regio per regio de voortgang van de processen. Met twee vaste meetpunten per schooljaar (1 december en 30 juni) levert de monitor veel waardevolle informatie op: informatie die wordt ingezet bij beleidsbeïnvloeding en gesprekken met de overheid, maar zeker ook in het kader van de regionale eerstelijnssteun bij de BOS-processen.

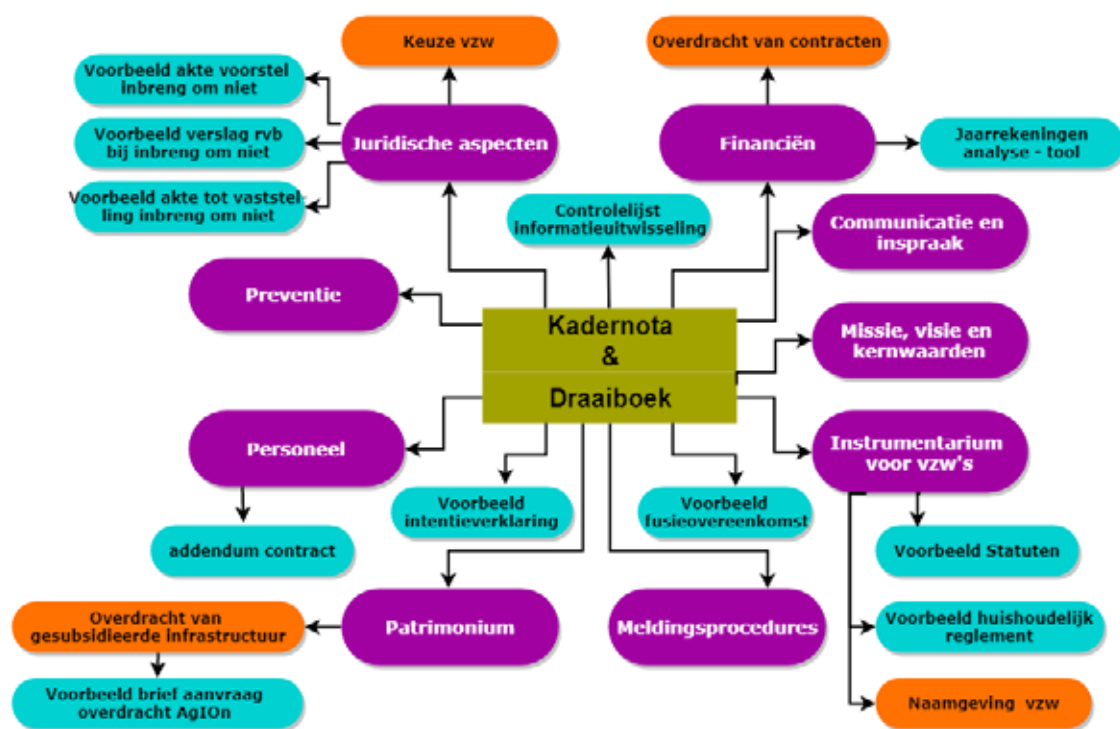
Uit de resultaten van de monitor blijkt dat de meeste schoolbesturen zich niet laten tegenhouden door het uitblijven van een BOS-decreet en de onzekerheid over het onderwijslandschap vanaf 1 september 2020:

- ♦ van de huidige 669 besturen leerplichtonderwijs is ongeveer 90% in gesprek met andere besturen om een samenwerking te onderzoeken, voor te bereiden of uit te werken,
- ♦ bij de resterende 10% zijn er besturen die afwachten, maar ook besturen die reeds geoptimaliseerd zijn en voorlopig geen verdere gesprekken aangaan.

In de loop van het schooljaar 2017-2018 werd duidelijk dat een alomvattend decreet rond bestuurlijke optimalisatie er in dit schooljaar niet zou komen. Toch moeten vóór het einde van de legislatuur nog enkele maatregelen genomen worden, onder meer ter voorbereiding van de nieuwe zesjarige periode van de scholengemeenschappen (2020-2026). Katholiek Onderwijs Vlaanderen dringt bij de overheid sterk aan op de juiste beslissingen ter zake. De werkelijkheid nam hier een flinke voorsprong op een wettelijke regeling. Daarom werden tijdens het schooljaar 2017-2018 de eerste- en tweedelijns ondersteuning rond BOS verdergezet. In de regio's zijn de BOS-begeleiders en ankerfiguren voor besturen de eerste aanspreekpunten. Katholiek Onderwijs Vlaanderen staat in voor de tweedelijns ondersteuning:

- ♦ beantwoorden van technische, juridische en inhoudelijke vragen met betrekking tot BOS;
- ♦ het uitwerken van technische en ondersteunende nota's die als leidraad voor besturen in een BOS-proces fungeren;
- ♦ het organiseren van vormingen met betrekking tot BOS.

Tijdens het schooljaar 2016-2017 en in 2017-2018 werden de eerste technische en ondersteunende nota's opgesteld. Het werden er een hele reeks. Zie onderstaand schema met op de website aanklikbare BOS-documenten.

Schema

Tijdens het schooljaar 2017-2018 organiseerde Katholiek Onderwijs Vlaanderen vormingen in de verschillende regio's, over:

- ♦ juridische aspecten van fusies van vzw's (meer dan 220 inschrijvingen),
- ♦ BOS & communicatie en inspraak (85 inschrijvingen),
- ♦ BOS & financiën (174 deelnemers),
- ♦ BOS & personeel (182 deelnemers),
- ♦ BOS & patrimonium (137 deelnemers).

SCHAALVERGROTING IN HET VOLWASSENENONDERWIJS

In het volwassenenonderwijs dient zich op 1 september 2019 een grote operatie van schaalvergroting aan. Vanuit Katholiek Onderwijs Vlaanderen worden die fusies ondersteund. De centra die lid zijn van onze ledenvereniging zullen zo op korte termijn evolueren van een veertigtal naar maximaal nog tien centra.

Uiteraard heeft dat ook een impact op bestuurlijk vlak. Heel wat centra die ingebed waren in besturen van het leerplichtonderwijs, moeten daarvan losgemaakt worden om zo toe te treden tot het bestuur van het schaalvergroopt centrum voor volwassenenonderwijs. Bovendien worden ook een aantal financiële stimuli toegekend aan grotere samenwerkingsverbanden van centra. De bestaande solidariteit op het vlak van het gezamenlijk gebruik van infrastructuur door scholen en centra blijft een belangrijk aandachtspunt.

GDPR (ALGEMENE VERORDENING GEGEVENSBESCHERMING)

Op 25 mei 2018 werd de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), ook wel de General Data Protection Regulation (GDPR) genoemd, van kracht. De AVG geeft een wettelijk kader aan de verplichtingen waaraan ook scholen moeten voldoen als ze persoonsgegevens verwerken. Om scholen bij de toepassing van de AVG te ondersteunen, bouwde Katholiek Onderwijs Vlaanderen de website www.privacyopschool.be uit, pasten we modeldocumenten aan en leidden we contactpersonen voor een aanspreekpunt informatieveiligheid op.

Daarnaast ontwikkelden de onderwijsverstrekkers, de Vrije CLB-koepel, de Federatie Centra voor Basiseducatie, de Groep Educatieve en Wetenschappelijke Uitgevers, softwareontwikkelaars en aanbieders van digitale onderwijsmiddelen samen een model van verwerkersovereenkomst op sectorniveau. Dat model maakt deel uit van de 'Intentieverklaring Privacy in digitale onderwijsmiddelen' die op 22 mei ondertekend werd.

Werk maken van informatieveiligheid en de bescherming van privacy is een voortdurend aandachtspunt. Met de intentieverklaring en het model verwerkersovereenkomst maken we duidelijk dat voor onderwijs privacy een kostbaar goed is. We engageren ons om samen met de gegevensverwerkers te zorgen voor een degelijke bescherming en veilige verwerking van persoonsgegevens.

Infrastructuur

SCHOLENBOUW

Het schooljaar 2017-2018 was boeiend, op het vlak van infrastructuur. In de reguliere financiering maakten we het eerste schooljaar mee na een grondige herschikking van de mogelijkheden om versneld een beroep te doen op Agion-subsidies. En hoewel we te weinig middelen krijgen voor scholenbouw blijven we wel tegen een hoog tempo verder nieuwbouwen en renoveren. In 2017-2018 werd daarvoor ongeveer 118 miljoen euro subsidie vastgelegd. Dat stemt voor het katholiek onderwijs overeen met een totale omzet in subsidie van nagenoeg 182 miljoen euro.

In de publiek-private samenwerking *DBFM (Design-Build-Finance-Maintain)* schuiven de laatste projecten van het 'Scholen van Morgen-programma' door van de conceptie- en bouwphase naar de onderhoudsphase. Daar is nog wel een traject af te leggen in de 'ontzorging' van onze besturen. In 2017-2018 werden ook de projecten in de piste van de projectspecifieke DBFM geselecteerd. Daarvoor worden nu de finale documenten afgewerkt.

Een eerste pakket *huursubsidieprojecten* werd geselecteerd. Een tweede pakket werd op het einde van 2017-2018 goedgekeurd.

ASBESTVERWIJDERING

Op het vlak van samenwerking met andere entiteiten wijzen we vooral op de uitrol van het eerste 'Protocol asbestverwijdering' tussen Agion voor de eerste 300 pilootprojecten en de ondertekening van het vervolgprotocol voor de resterende scholen.

Netwerkorganisatie

STATUTEN EN ORGANIEK REGLEMENT

Overeenkomstig de vzw-wet en in samenspraak met de raad van bestuur heeft Katholiek Onderwijs Vlaanderen nieuwe statuten geschreven: de algemene beginselen rond opdracht, samenstelling en beslissingsorganen van de vereniging. Het organiek reglement concretiseert een aantal zaken uit de statuten. De bevoegdheid om het organiek reglement op te maken en te wijzigen ligt bij de algemene vergadering en de raad van bestuur van de vereniging, elk voor zijn bevoegdheden op basis van de statuten. De algemene vergadering keurde op 30 november 2017 [de nieuwe teksten](#) goed.

Voorjaar 2018 volgden verkiezingen voor de Comités Besturen, waaruit ook per regio vijf leden voor de algemene vergadering verkozen werden, van wie twee leden voor de raad van bestuur voorgedragen worden. Op 28 juni 2018 kwam de nieuwe algemene vergadering voor het eerst samen en benoemde een nieuwe raad van bestuur, die vanaf 6 september 2018 aan de slag ging.

LEDEN COMITÉS BESTUREN (2018-2022)

Met een * werden die personen aangeduid die verkozen werden voor de algemene vergadering met ** personen die voorgedragen werden voor de raad van bestuur en benoemd werden op 28/06/2018

Antwerpen	Limburg	Mechelen-Brussel	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen
Jan Bakelants Bart Decancq Koen De Cleyn * Patrick De Keulenaer * Mia De Schamphelaere * Gust Luyten Ronny Mathyssen Peter Nys Kris Peeters Doris van der Aa Geert Van Kerckhoven Erwin Van Wassenhove ** Greet Vermeire Christel Vervecken Louis Vervoort * Paul Willekens Filip Wuyts	Josian Caproens ** Greet Decin Lode De Geyter Jef De Lombaerde ** Erik De Winter Franky Hungenaert Lucas Jean-Paul Door Mathijs Frans Matthyssen Jan Meers * Maggy Nelissen Stefan Oeyen Rudi Pluymers Kathelijne Van der Haegen Jos Vanden Boer Georges Vanoirbeek * Nicole Verweyen	Jan Bakelants Leopold Carmen Agnes Claeys ** Bart Decancq Jan Degadt* Johan Eliat Thérèse Finn� Roger Haest Walter Hendrickx Roger Meert Lieve Meysmans Willy Penninckx ** Bruno Raes Griet Smeets Linda Van Herck Jan Van hoof * Goedele Wynants	Dirk Boesman Willy Calleeuw Carlos Debuysere Yves Demaertelaere ** Nicole De Meulemeester ** Carlos Haerens Nicole Haghedooren Claudine Hiltrop Martin Lamont Marleen Lietaer * Gunter Maes * Frank Pauwels * Hugo Ruymbeke Jean-Marie Van Gavere Patrick Van Hiel Marijke Van Renterghem Johan Veeckman Koen Vlaeminck Paul Yperman	Jean-Marie Christiaens Paul Crevits Michel Demaeght Monique Demyttenaere Griet Desmet * Didier Finet Roland Hemervck Serge Huyghe Paul Jonckheere * Jan Minne Patrick Proot Andy Roels * Lieve Standaert Rik Vandamme Jean-Pierre Vanden Berghe ** Dany Vandevivere Michel Verfaillie Will Verniest Hilde Veulemans ** Jean Pierre Vyncke Rudy Weyne

Raad van Bestuur Katholiek Onderwijs Vlaanderen

REGIONALE VERANKERING VIA VICARIALE DIENSTEN

Als follow-up van de nota Vicariaat 2.0 werd de werking en de financiering van de vicariale diensten voor onderwijs in het schooljaar 2017-2018 in het geheel van onze netwerkorganisatie geïntegreerd. In regio Oost-Vlaanderen en regio Limburg werden Lieve Van Daele en Francis Loyens als bisschoppelijk gedelegeerde aangesteld in opvolging van vicaris Stefaan Van der Kelen en vicaris-generaal Jaak Janssen. De personeelsleden van de vicariale diensten voor onderwijs werken als personeelslid van Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

De vicariale diensten voor onderwijs krijgen voortaan een basisbedrag voor hun werking, met name voor hun gastheerschap ten aanzien van scholen en besturen uit de regio. Het gastheerschap is naast het zorg dragen voor het katholieke karakter van het onderwijs in de regio een van de hoofdtaken van de vicariale diensten. Ook ontvangen ze vijf tot zes ambten, waaronder een coördinator voor het identiteitsbeleid en in de grootsteden, een stafmedewerker voor de grootstedelijke problematiek.

Ten minste eens per jaar organiseren de vicariale diensten een regionale bestuurdersvergadering. De contacten met de regionale besturen zijn belangrijk omdat uit hun midden, om de vier jaar, de Comités Besturen worden gekozen, die op hun beurt mensen afvaardigen naar de algemene vergadering en de raad van bestuur van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Het zijn de vicariale diensten die de verkiezingen organiseren.

De vijf bisschoppelijk gedelegeerden: Jürgen Mettepenningen (regio Mechelen-Brussel), Lieve Van Daele (regio Oost-Vlaanderen), Dirk Van Rossem (regio Antwerpen), Ann Quaghebeur (regio West-Vlaanderen) en Francis Loyens (regio Limburg).

COMMISSIES VAN DE RAAD VAN BESTUUR

De raad van bestuur delegeert een deel van haar bevoegdheden aan een aantal commissies: financiën, inspraak, coördinatie besturenwerking, nascholing, pedagogische begeleiding ...

De commissie inspraak heeft als doel een stem te geven aan alle vertegenwoordigers van de christelijke partnerorganisaties (COC, COV, VCOV, VCLB) en die participatie structureel vorm te geven. In 2017-2018 startte zij de actualisatie van de *Opdrachtsverklaring van het katholiek onderwijs in Vlaanderen* en herbekeek zij de bevoegdheden, samenstelling en procedure van de centrale beroepscommissie.

WETGEVING OVERHEIDSOPDRACHTEN

De wetgeving overheidsopdrachten maakt het voor kleine vzw's niet gemakkelijk om bij hun leveranciers een goede prijs te bedingen. Katholiek Onderwijs Vlaanderen staat hen daarin bij. In West-Vlaanderen fungeert ter zake de vzw Serviko, in de rest van Vlaanderen de vzw IRO. Een belangrijke evolutie is dat de

vzw's IRO en Serviko die onder meer groepsaankopen organiseren voor scholen die er een beroep op wensen te doen, inkantelen in de vzw DOKO. Dat proces loopt nog.

Het gaat om de btw-vzw, volle dochter van vzw Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Vzw DOKO (Diensten ter Ondersteuning van het Katholiek Onderwijs) bevat vijf operationele divisies: uitgeverij, winkel, wetgeving overheidsopdrachten, infrastructuur en contracten.

Bij DOKO kunnen scholen onder meer terecht om leerplannen aan te schaffen voor hun personeelsleden. In 2017-2018 gebeurden duizenden verzendingen van Zill-leerplannen naar de aangesloten basisscholen.

Financieel beheer

FINANCIËLE RAPPORTAGE 2017

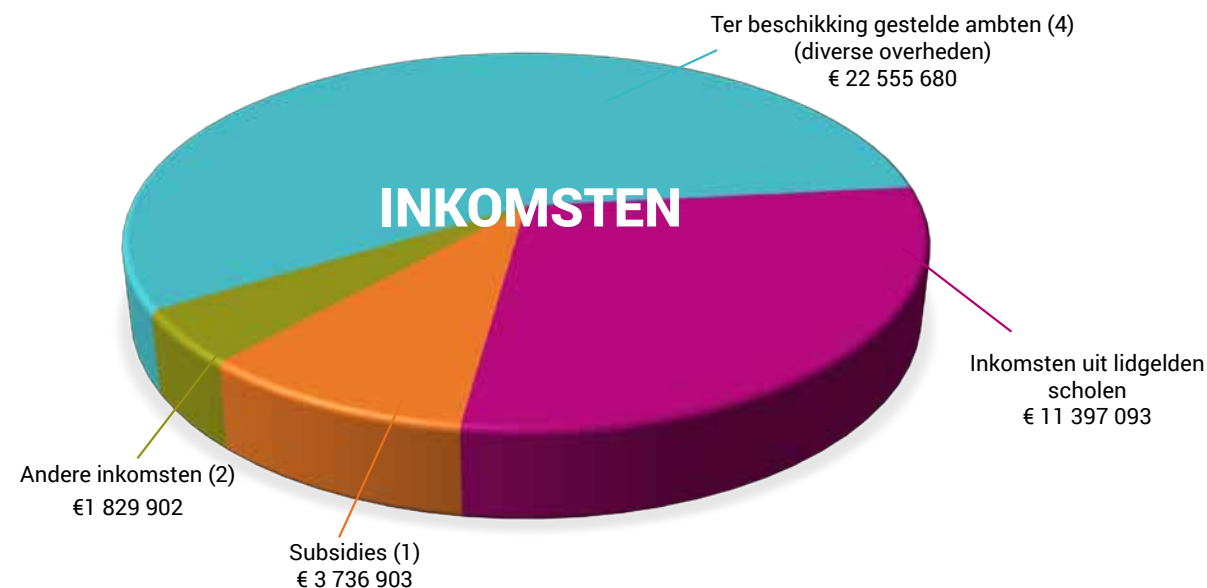
In het proces van de eenmaking van de vzw Katholiek Onderwijs Vlaanderen herdefinieerden we ons financieel beleid in belangrijke mate. De uitrol daarvan is zichtbaar in hoe we de financiën van 2017 op geïntegreerde wijze voorstellen. Het totaalbeeld omvat naast inkomsten vanuit lidgelden, subsidies, nascholingsinitiatieven, (Europese) projecten,... ook de gesimuleerde kost van de ambten die ons ter beschikking worden gesteld. Hiermee maken we transparant met welke middelen Katholiek Onderwijs Vlaanderen zijn opdrachten waarmaakt.

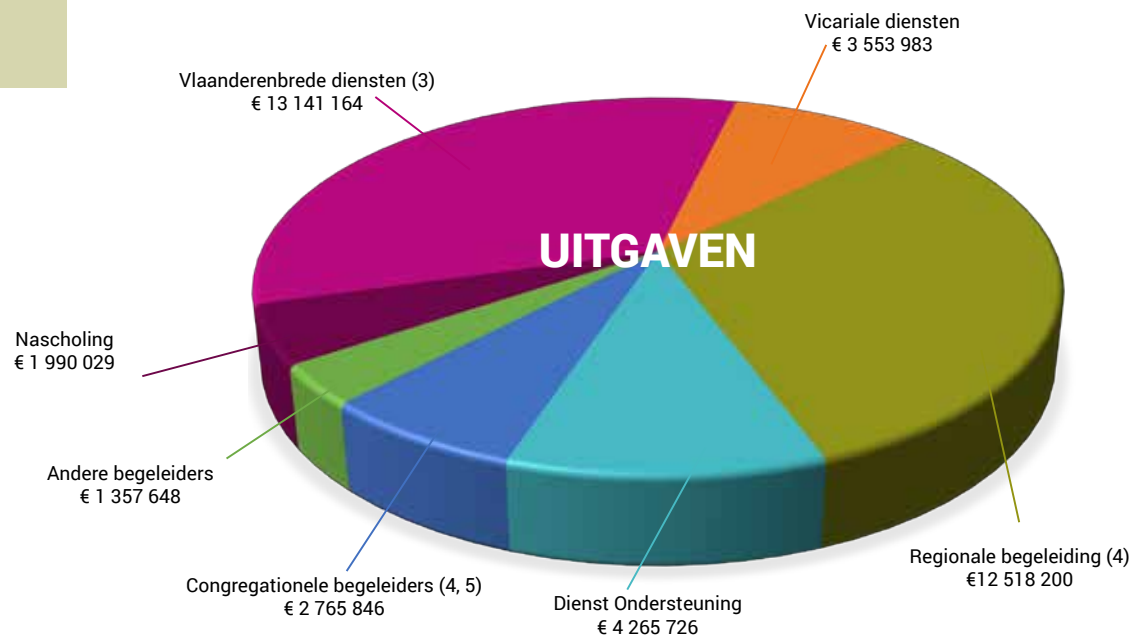
Vanuit een groot vertrouwen is eenieder verantwoordelijk voor een duurzame en effectieve inzet van onze middelen. In gedeeld leiderschap nemen we samen verantwoordelijkheid op voor een gezond en transparant financieel beleid. Checks en balances maken dan ook inherent deel uit van al onze financiële processen. Een financiële commissie, samengesteld uit leden van de Raad van Bestuur en externe experts, neemt een belangrijke rol op in de opvolging van de kwaliteit van ons financieel beheer, beleid en rapportage. We leggen onze rekeningen voor aan een commissaris-revisor die belast is met de controle van de jaarrekening. Hij rapporteert aan de financiële commissie en de algemene vergadering.

In de jaarrekening is de gesimuleerde kost van de ter beschikking gestelde ambten vanuit diverse overheden (22,5 miljoen €) niet opgenomen, maar wel de middelen voor het gesubsidieerd MVD-personeel en DAC'ers (8 miljoen €)

In deze taartdiagrammen nemen we de middelen voor gesubsidieerd MVD-personeel en DAC'ers niet op: immers, met die middelen voert Katholiek Onderwijs Vlaanderen geen beleid. De netwerkorganisatie ontvangt de middelen en stort die meteen weer door. Dat doen we op basis van een jaarlijks hernieuwbaar ministerieel besluit ter zake.

- (1) O.m. nascholing, begeleiding, DBFM, schoolbesturen
- (2) O.m. inschrijvingsgelden, terugbetalingen van kosten, publicaties en auteursrechten
- (3) Waar Vlaanderenbreed betrekking heeft op begeleiders, betekent dat: werkend vanuit Brussel, met het oog op effect op de klasvloer
- (4) Het financiële jaarverslag betreft kalenderjaar 2017; toegekende ambten voor begeleiding: telling op 1.2.2016 voor 16-17 (acht maanden) en 1.2.2017 voor 17-18 (vier maanden)
- (5) Met inbegrip van kleine fractie VCLB

Politieke kwesties

VERMINDERDE KOOPKRACHT VAN SCHOLEN

Om de financiële crisis van 2008 te boven te komen hebben vorige regeringen de werkingsmiddelen niet of slechts beperkt geïndexeerd. De huidige regering heeft geen manier gevonden om het tij te keren. De koopkracht per leerling is stelselmatig gedaald. Er zijn voldoende werkingsmiddelen nodig voor de dagelijkse werking, de uitrusting en in het gesubsidieerd onderwijs ook voor de eigen bijdrage in de investeringskost van de schoolinfrastructuur.

De koopkracht van de werkingsmiddelen van het secundair onderwijs per leerling is in schooljaar 2016-2017 met 9% gedaald ten overstaan van 2008-2009 en in het lager onderwijs zelfs met 16%. Tegen het einde van deze legislatuur ramen we dat de koopkracht van de werkingsmiddelen in het secundair onderwijs verder zal dalen en eveneens op een tekort van 16% zal eindigen.

Ondertussen is bijvoorbeeld de elektriciteitsprijs met bijna 60% toegenomen. Met die afkalvende werkingsmiddelen moeten onderwijsinstellingen niet alleen stijgende leerlingenaantallen van kwaliteitsvol onderwijs blijven voorzien maar ook het hoofd bieden aan allerlei nieuwe opdrachten. Katholiek Onderwijs Vlaanderen vroeg bij herhaling aandacht voor dat probleem en pleitte ervoor de werkingsmiddelen terug op het niveau van 2008 te brengen zodat scholen niet verder moeten inboeten op onderwijskwaliteit. Het geaccumuleerde verlies aan koopkracht zou jaarlijks al 151 miljoen euro bedragen.

CAO XI ONDERTEKEND

Op 23 maart 2018 ondertekenden alle sociale partners cao XI. Daarin werden naast de lineaire loonsverhoging voor alle personeelsleden, ook een aantal maatregelen uitgewerkt met als doel tijdelijke leraren een betere loopbaanperspectief te bieden.

Zo ondersteunt KathOndVla specifiek voor het basisonderwijs de maatregel dat alle scholengemeenschappen zich konden inschrijven in een lerarenplatform. In het secundair onderwijs startten een aantal beperkte proefprojecten. Onze directies en besturen hadden er in onze adviesorganen ook voor gepleit. De situatie is in het secundair onderwijs immers anders: leraren geven er specifieke vakken.

Ten tweede kunnen beginnende leraren sneller het statuut van tijdelijke aanstelling van doorlopende duur bereiken en dus sneller worden vast benoemd. Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft bij de onderhandelingen daarover twee maatregelen kunnen afdwingen. Ten eerste wordt er op het einde van een twee-

de jaar van aanstelling geen verplicht formeel evaluatiegesprek met de tijdelijke leraren gevoerd. Een beoordeling kan volstaan. Daarnaast was het een uitdrukkelijke voorwaarde van de raad van bestuur van Katholiek Onderwijs Vlaanderen cao XI enkel te ondertekenen als er een herziening kwam van de gehele evaluatieprocedure. Onze onderhandelaars zijn erin geslaagd om in de cao te laten opnemen dat alle partners zich engageren tot een herziening van de huidige functionerings- en evaluatiecyclus gebaseerd op de knelpunten en de aanbevelingen uit het auditrapport van het Rekenhof daarover.

Bij de bijkomende middelen voor aanvangsbegeleiding die schoolbesturen zullen ontvangen vanaf 1 september 2019 heeft Katholiek Onderwijs Vlaanderen kunnen bepleiten dat die middelen voor het basisonderwijs ook kunnen ingezet worden voor professionalisering en voor de beleidsondersteuning van de directeur basisonderwijs. Voor het contractueel meester-, vak- en dienstpersoneel, onderhoudspersoneel, de contractuele bedienden en busbegeleiders heeft Katholiek Onderwijs Vlaanderen naast een aantal kwalitatieve maatregelen ook een structureel overleg over die personeelsgroep met de overheid, andere werkgevers en vakbonden op de kaart kunnen zetten.

ACTIEPLAN BASISONDERWIJS

Op 31 januari 2018 organiseerde de Commissie voor Onderwijs een hoorzitting over de sp.a-voorstellen van resolutie betreffende het versterken van directeurs en leerkrachten in het basisonderwijs. Lieven Boeve (directeur-generaal) en Marc Van den Brande (als voorzitter van de Raad Basisonderwijs in de Vlor) namen deel aan die hoorzitting. De voorstellen van resolutie zijn te situeren tegen de achtergrond van de werkzaamheden aan het actieplan basisonderwijs van minister Crevits.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen wenst dat de Vlaamse Regering ter zake een toekomstgericht actieplan uitrolt. Daarbij dient ze doelbewust in te zetten op maatregelen die de onderwijspraktijk en de beleidsvoering binnen de scholen versterken.

Voor wat het schoolteam betreft denken we aan volgende maatregelen:

- ♦ Structureel tijd voor overleg en professionele groei van leraren, waarbij de vorming en nascholing op de klasvoer uitgangspunt vormt;
- ♦ De inzet van masters met een specifieke opleiding voor het basisonderwijs;
- ♦ Een verregaande integratie van het zorgteam en het ondersteuningsteam (M-decreet) op school(bestuur)niveau;
- ♦ Meer paramedisch personeel, voor kleuters (kinderverzorgers) en voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (logopedisten, kinesisten).

Om de beleidsvoering te verbeteren is het noodzakelijk om schooldirecties ruimte en tijd te geven het onderwijskundig leiderschap op te nemen. Dat vraagt voldoende ondersteuning om ook de secundaire processen kwalitatief goed uit te voeren. Daarom vragen we een verhoging van de vrij aan te wenden puntenenveloppe voor leidinggevend personeel, pedagogisch-ondersteunend personeel en administratief-organisatorisch personeel.

Met het oog op de beperking van de schoolkosten voor de ouders en het handhaven van de minimumfactuur in het basisonderwijs moet de koopkracht van de school (werkingsmiddelen) hersteld worden.

KWALITEITSONTWIKKELING IN GRADUAATS- EN LERARENOPLEIDING

Analoog aan de toenmalige integratie van de twee-cycli-opleidingen van de hogescholen in de universiteiten in 2013, kwam er nu, in de aanloop naar 1 september 2019, heel wat beweging en voorbereidende actie bij onze centra voor volwassenenonderwijs, onze hogescholen en de KU Leuven in de context van het nieuwe decreet over de graduaats- en lerarenopleidingen. Het ontwerp-decreet werd door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement goedgekeurd op 25 april 2018.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen had met succes bijsturingen gevraagd voor bepaalde betrokken personeelsleden van de centra voor volwassenenonderwijs. Voor hun bestuurspersoneel en ondersteunend personeel blijft het decreet in gebreke. Nadien volgden nog uitvoeringsbesluiten over onder andere nieuwe educatieve graduaats- en masteropleidingen en over de basiscompetenties voor leraren.

We vermelden nog ons voorstel voor een leraar-master in het basisonderwijs. Universiteiten en hogescholen bekijken hoe ze zulke lerarenopleiding concreet kunnen realiseren.

DOSSIER INTERNATEN

Minister van onderwijs en vorming Crevits bezocht het Don Bosco Internaat in Woluwe. Bij die gelegenheid verduidelijkten we de noden van de internaten: een slank en helder regelgevend kader, voldoende omkaderingsmiddelen en werkingsmiddelen op basis van heldere criteria om een optimale werking en leef-

omgeving tot stand te brengen, waardering voor het statuut van de beheerder (opwaardering tot directeur, verloning, herziening van de opleidingsniveaus), enz.

“Om elke avond de 66 internen te begeleiden zijn er maar twee gesubsidieerde opvoeders voorhanden en daarmee is het onmogelijk om elk van de jongeren individueel te begeleiden. Zeker als je weet dat meer dan de helft van de internen ondersteuning nodig heeft bij het leren. De aanwerving van opvoeders met een bediendencontract zorgt voor een zeer hoog kostenplaatje. Gelukkig hebben wij heel wat vrijwilligers waarop we mogen rekenen, maar dat is zeker niet in elk internaat het geval. Daarnaast moet er ook heel wat geïnvesteerd worden in het onderhouden van de infrastructuur, waarvoor we bijna volledig rekenen op giften. Dat is op lange termijn onhoudbaar.”

Beheerder Stijn van Eyken

Netwerkorganisatie

PUBLICATIES

Je kunt deze publicaties bestellen via www.katholiekonderwijs.vlaanderen/bestellen

EVENTS

Internaten - Warmste week

Directiecongres bao

Nieuwjaarsreceptie

congres volwassenenonderwijs

Katholiek Onderwijs @KathOndVla - 24 mrt.
 Netwerkmoment besturen @KathOndVla. Terugblik op voorbije vier jaar. Grote appreciatie voor onze kwaliteitsvolle dienstverlening: een opsteker voor al onze medewerkers die elke dag opnieuw eigentijds tegendraads het beste van zichzelf geven!

4 11

Machteld Verhelst @MachteldVerhels - 15 mei
 Verbinden met en door #Ziil. Op de studiedag voor de begeleiders basisonderwijs @KathOndVla engageren we ons om samen verantwoordelijkheid op te nemen voor zorgbreed en kansrijk onderwijs.

Katholiek Onderwijs @KathOndVla - 13 nov. 2017
 Samen nadenken over hoe we nog beter kunnen inzetten op de #EmotioneleVeiligheid van internen. De zaal hangt aan de lippen van @LutCelic die ons leert hoe concreet te koesteren en te kaderen. Studiedag #internaten in Hasselt.

17

Katholiek Onderwijs @KathOndVla - 15 mrt.
 Directiecongres bao Gost-Vlaanderen gestart met een sterke bezinning. Klaar voor een tweede dag vol ZILLige workshops!

5

Katholiek Onderwijs @KathOndVia · 19 mrt.
 Geslaagd seminarie voor beheerders aan zee waar onze deelnemers in een aangename sfeer 'de beste versie' van hun #internaat probeerden te realiseren o.l.v. Peter Engelborghs

Katholiek Onderwijs @KathOndVia · 11 jan.
 "Lerende netwerken creëren scholen die onderwijskwaliteit verbeteren en durven innoveren" @MachteldVerhels #dagvdbegleiding #toekomstzaaien

1 3 10

Katholiek Onderwijs @KathOndVia · 9 feb.
 "Vorming is de kern van onderwijs, het is van pedagogische traditie waardevolle inzichten doorgeven, in dialoog met de samenleving v #moderiseringso #leesplannen #ET #dagvd

1 13

Katholiek Onderwijs @KathOndVia · 12 jan.
 Bedankt aan alle scholen voor ondersteuning bij onze #nieuwsjaarsreceptie. Van onthaal leerlingen COLOMAplus, over veiligheid @Sint_Carolus en catering VTI Spijker tot de muziek en locatie van het Sint-Jan Berchmanscollege in Brussel: helemaal top!

3 16

Katholiek Onderwijs @KathOndVia · 18 sep. 2017
 Meer dan 1 op de 7 Vlamingen leert of werkt in het katholiek onderwijs: een grote familie dus! #septembertelling buff.ly/2jCveAm

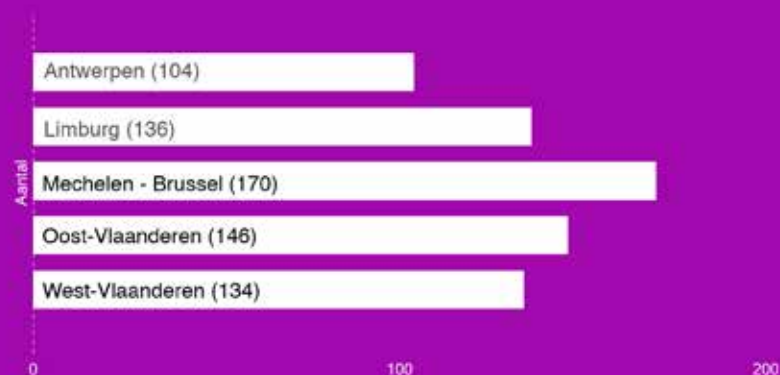
2 13

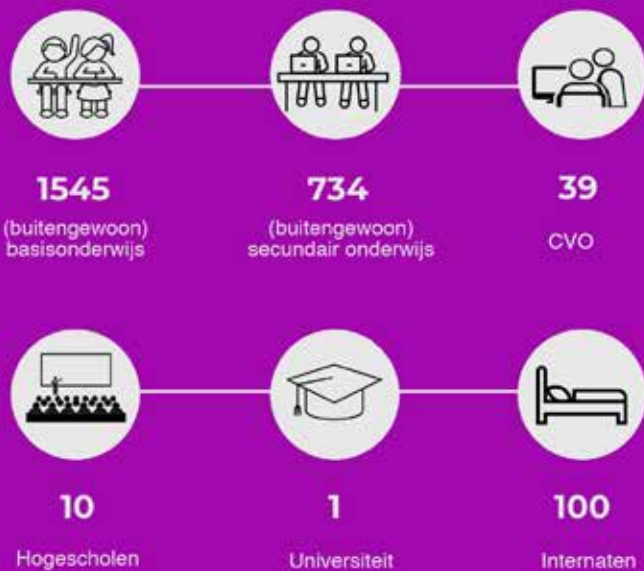
Eenmaal per jaar komen alle personeelsleden van Katholiek Onderwijs Vlaanderen bijeen: in 2017-2018 gebeurde dat in Hasselt op 4 juli.

Cijfergegevens

Aantal schoolbesturen

Aantallen per niveau

verdeling totaal aantal leerlingen (schooljaar 17-18)

Inhoud

VOORWOORD	3	FINANCIEEL BEHEER	42
IDENTITEITSONTWIKKELING	5	Financiële rapportage 2017	42
Katholieke dialogeschool	5	POLITIEKE KWESTIES	45
Vormingscirkel voor alle leerplan- en begeleidingswerk	7	Verminderde koopkracht van scholen	45
Implementatieverklaring Vlaamse bisschoppen rond het mandaat rooms-katholieke godsdienst	8	Cao XI ondertekend	45
Netwerk van scholen waar kinderen uitgewezen worden	10	Actieplan basisonderwijs	46
Leerplan Zin in leren! Zin in leven!	11	Kwaliteitsontwikkeling in graduaats- en lerarenopleiding	47
Leerplanwerk eerste graad so	12	NETWERKORGANISATIE	49
Pirls-onderzoek naar begrijpend lezen	13	Publicaties	49
Visietekst rond talenbeleid	16	Events	50
Een kader voor kwaliteitsontwikkeling, in co-eigenaarschap met de inspectie	17	CIJFERGEGEVENS	54
BEGELEIDING VAN LEERLINGEN	19		
Ondersteuningsmodel	19		
PEDAGOGISCHE BEGELEIDING & NASCHOLING	21		
Pedagogische begeleiding: een jaar dat bijblijven zal!	21		
De begeleidingscirkel	22		
SCHOOLORGANISATIE	26		
Ondersteuning van buo-scholen met een grote daling van de schoolbevolking als gevolg van het M-decreet.	26		
Duaal leren	27		
Planningstool Onderwijsaanbod 2 ^{de} /3 ^{de} graad	29		
schaalvergroting in het volwassenenonderwijs	33		
GDPR (algemene verordening gegevensbescherming)	34		
Scholenbouw	36		
Asbestverwijdering	37		
NETWERKORGANISATIE	38		
Statuten en organiek reglement	38		
Leden Comités Besturen (2018-2022)	38		
Commissies van de raad van bestuur	41		
Wetgeving overheidsopdrachten	41		

2de ledencongres

22 januari 2019 · Antwerpen

Koningin Elisabethzaal

